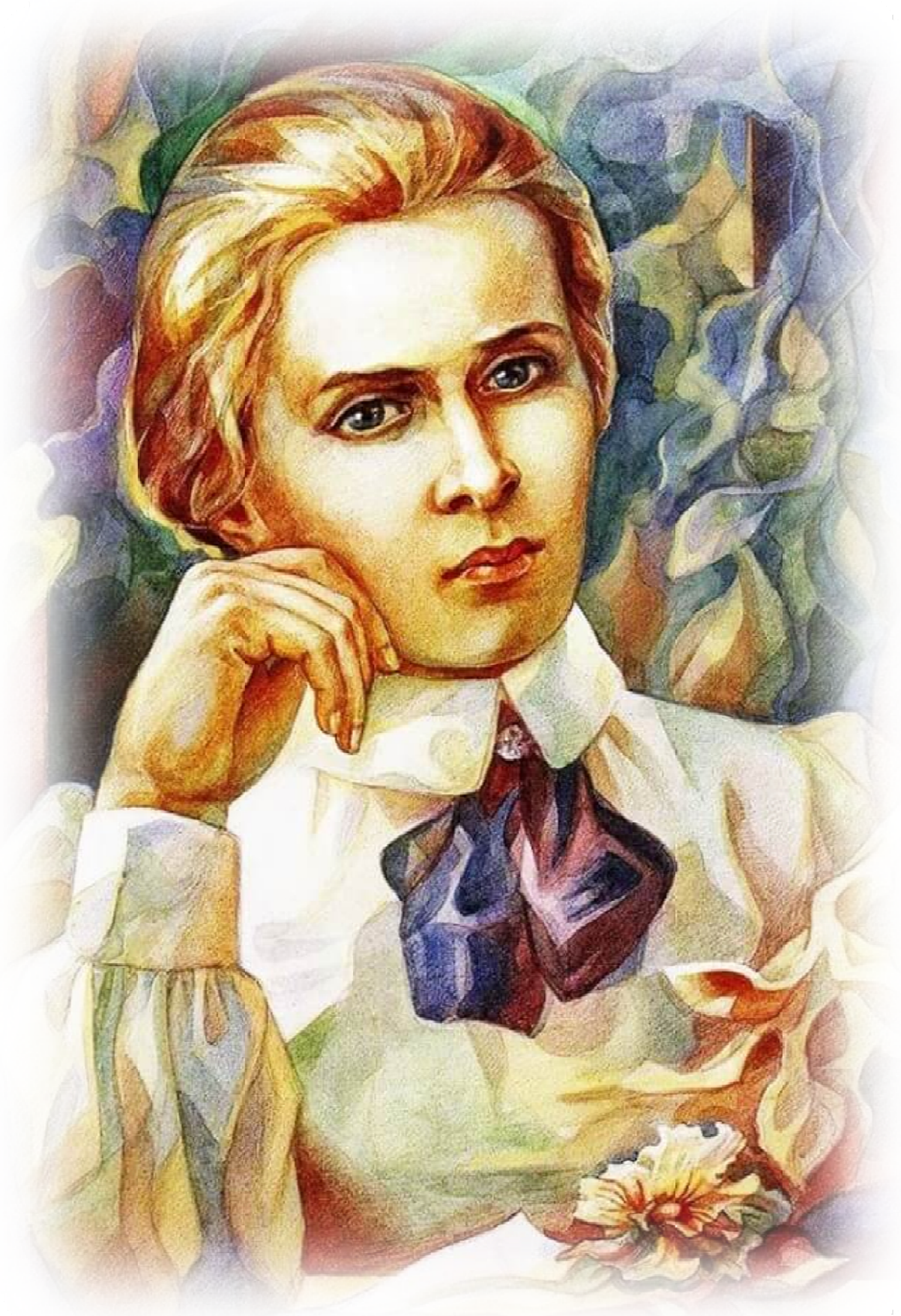

З поля честі не відступила ...

З поля честі не відступила: до 150-річчя від дня народження Лесі Українки : дайджест. Вип. 63 / Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка ; підгот. О. В. Олабоді.. – Київ, 2021. – 14 с.

Дайджест містить інформацію про видання творів, наукові дослідження творчості, вшанування пам'яті, художні твори, присвячені Лесі Українці а також її літературну діяльність

Видання адресоване науковцям, літературознавцям, викладачам, студентам та всім зацікавленим.

Від упорядника

У 2021 році Україна відзначає славетний ювілей – 150 років від дня народження великої доньки українського народу Лесі Українки, однієї з найвизначніших постатей в історії української літератури. Вона залишила великий літературний доробок – поеми, прозові твори, вірші, публіцистичні статті, переклади світової класики.

В рамках святкування 150-річчя від Дня народження Лесі Українки науково-технічна бібліотека Національного університету пропонує дайджест «З поля честі не відступила» в який увійшли видання з фонду НТБ.

"З поля честі не відступила..."

Чи ж довго ще, о Господи, чи довго
Ми будемо блукати і шукати
рідного краю на своїй землі?

"І ти колись боролась, мов Ізраїль "

Леся Українка

Лариса Петрівна Косач. Леся Українка. Окраса і гордість української нації, одна з фундаторів новітньої української літератури. Вона давно посіла чільне місце в світовій літературі, стала народною в найширшому розумінні цього слова.

Історія її життя могла б стати основою для величної драми. Водночас могла б прислужитись і найсвітлішій поезії "во славу міцї духу людського". Ніхто не будив у людини почуття власної гідності з такою гостротою й ніхто не кликав до бою в оборону своєї свободи так, як вона: "Я честь віддам титану Прометеш, Що не творив своїх людей рабами".

Опір, який Леся Українка чинила всьому, що робить людину рабом, був співмірний з її талантом. Її поезія спонукає до вершинної досконалості, справедливості й добра. Тож не дивно, що читачі й сьогодні тамують спрагу з джерел Лесиної поезії.

Лариса Петрівна Косач народилася в невеличкому поліському містечку Звягелі (тепер – Новоград-Волинський). Предки її як по лінії матері – Драгоманови, так і по лінії батька – Косачі були носіями духовного аристократизму. Вплив на світогляд майбутньої письменниці мав її рідний дядько – видатний український мислитель Михайло Драгоманов. Саме від нього Леся запозичила свій псевдонім "Українка" (свої праці за кордоном Драгоманов підписував: "Українець").

Першу школу національного самоусвідомлення Леся Українка пройшла саме в сім'ї, під впливом матері, відомої письменниці Олени Пчілки. Отримавши лише домашню освіту (в чотири роки "вже зовсім справно читала"), постійно займалась самоосвітою. Енциклопедичні знання дали дівчині змогу вільно володіти французькою, німецькою, англійською, російською, польською мовами. Добре знала грецьку, латинську, болгарську, італійську, іспанську, грузинську та інші мови.

Кохалася в музиці, особливо органній, була першорядною піаністкою, створила справжню музичну ораторію "Лісова пісня".

"Мені часом здається, – писала Леся в листі до М. Драгоманова, – що з мене вийшов би далеко кращий музика, ніж поет, та тільки біда, що "натура утяла мені кепський жарт". Відтоді, як все перекреслила безжальна хвороба, її життєвий шлях проліг через Голгофу нестерпних фізичних страждань. Ще в дитинстві почалася, як вона сумно жартувала, "тридцятилітня війна" з туберкульозом, який спочатку вразив кістки, а потім перекинувся на нирки та легені. Тридцять років безупинного болю, безнастанної боротьби з "кепським жартом натури"!

Аналізуючи життєвий і творчий шлях Лесі Українки, подивовуєшся не тільки феноменом людської стійкості, а й високістю та незглибимістю її творчості, розмаїттям і багатогранністю зацікавлень – поезія, проза, літературна критика, публіцистика, історія, етнографія і фольклор, музикознавство й драматургія. "Поеткою українського рисорджименто" називав її Дмитро Донцов. Так, українське відродження багато в чому зобов'язане Лесі Українці, у чийх творах постали монументальні образи самовідданих звияжців, Прометеїв духу, здатних в ім'я високої мети стати на оборону упосліджених і жертвувати собою. "Від часу Шевченкового "Поховайте та вставайте, кайдани порвіте" Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст сеї слабосилої, хворої дівчини", – ці хрестоматійно-осажні слова Івана Франка – ключ до розуміння всього огрому творчої спадщини одного з найвидатніших митців в історії людської цивілізації. Спадщини, що не надається до легкого читання. Якщо поезії Лесі Українки, особливо юних літ, сприймаються без зусиль, то її пізніші твори, насамперед драматичні, потребують особливо напруженої роботи душі й розуму.

Першим поетичним акордом поетеси стала збірка "На крилах пісень" (1893), вірші та поеми якої ("Contra spent spero!", "Сім струн", "Досвітні огні", "Місячна легенда", "Русалка", "Самсон" та інші) й сьогодні чарують неоромантичну уяву й музичне чуття наших сучасників. Голос другої збірки "Думи і мрії" (1899) пройнятий уже героїко-вольовим пафосом, зміст і форма якого відповідали духові й суспільним вимогам того часу. Творчий модерний пошук приводив письменницю до історичних і міфічних аналогій, до образів Прометея і Спартака. Її серце вірило: "вогонь титана не згас" й кристалізувало в слова любов і ненависть, добро й зло, життя й смерть, і промовляло ними до свого народу.

Кінець XIX – початок XX століття – саме на цей складний час припадає розквіт таланту Лесі Українки як драматурга-новатора, твори якої ні тогочасний театр, ні глядач ще не готові були сприймати.

Її драматургія відкрила нову сторінку в історії української літератури й театральної культури, стала справжнім явищем у письменництві Східної Європи. Це – "Блакитна троянда" (1896), "Вавілонський полон" (1903), "На руїнах" (1904), "Кассандра" (1907), "Камінний господар" (1912), "Адвокат Мартіан" (1913), в яких вона започатковує нові жанрові форми, зокрема, драматичну поему з незвичними художніми образами-символами й несподіваним сюжетним закінченням. Єгипет фараонів, Вавілон, Юдея, Еллада, Римська імперія часів раннього християнства, середньовічна Іспанія і перші поселення колоністів у Північній Америці, нарешті, українська та іншонаціональна міфологія – увесь цей колосальний історичний матеріал поетеса осмислює й втілює у своїх творах. Авторка давала можливість поглянути на такі процеси життя, до яких не зверталися її попередники.

Змістом драматичних творів письменниці стає боротьба ідей, розкол світоглядів, розвінчування войовничого індивідуалізму. Звертаючись до минулого, беручи з нього сюжети, світові образи, Леся Українка наснажує їх сучасною політичною думкою, пристрасною ідеєю, які адресовані всім і кожному.

Одночасно, враховуючи традиції вітчизняної та європейської класики, українська письменниця пропонує концепцію людської історії як органічний процес, як поступальний рух людства. Авторка намагається надати своїм образам, почерпнутим із різних джерел, віків і народів, сучасного звучання, використати як значущі символи для своєї доби і водночас втілити в них свою філософсько-історичну концепцію. Так з'явилися Кассандра, Дон Жуан, Антей, Юда, які вперше в драматургії заговорили українською мовою. Саме драма Лесі Українки була співзвучна цим питанням і стала дійсно новаторською – одночасно поетична, політична та інтелектуальна.

Незважаючи на "чужі" образи й мотиви, поетеса ставить проблеми, розробляє теми, які найбільше захоплювали її. Так, провідною в баладах, легендах, апокрифах Лесі Українки залишається тема патріотизму і визвольної боротьби ("Самсон", "Роберт Брюс, король шотландський"), революційні мотиви ("Одне слово", "Про велета"). Леся Українка фокусувала свою увагу на темі творчої праці та обов'язку митця ("Давня казка", "Саул", "Орфееве чудо", "Що дасть нам силу?"), створювала прекрасні поеми про красу, силу і вірність почуття ("Віла-посестра", "Ізоolda Білорука").

Ліричний епос Лесі Українки збагачував українського читача світовими мотивами і темами і ставав духовним містком у єднанні національного і світового мистецтва в душі читача.

І якщо в оновленому європейському театрі існувала "драма ідей" Г. Ібсена, "драма-дискусія" Б. Шоу, ліро-психологічна драма А. Чехова, символічна драма М. Метерлінка, то Леся Українка, видатний талент української драматургії, дала неперевершені зразки поетично-інтелектуальної драми, випередивши свій час і свою епоху, що поставило українську драму на почесний п'єдестал в добу кризи і песимізму.

Апогеєм творчості Лесі Українки бачиться "Лісова пісня" (1911). Нею поетеса виспівала свою любов до милої та рідної з дитинства Волині, багатой на ліси й озера, на казки й пісні. Це – художньо-філософська п'єса, в якій поєднались реальність (Лукаш) і казковість (Мавка). Зливши воєдино два живлющі струмені, Леся Українка витворила своєрідний жанр драми-феєрії, який доти не мав аналогу в українській літературі.

Багато часу й сил письменниця присвятила збиранню фольклору. Любов до народних дум, пісень, кобзарства переросла в наукову працю. Разом зі своїм чоловіком, етнографом Климентом Квіткою, записала десятки пісень на Волині, в Карпатах, на Полтавщині. Вона організувала й субсидіювала перші фонографічні записи кобзарських дум і народних пісень, які зробив на Полтавщині західноукраїнський музичний етнограф і композитор Філарет Колесса.

Неволя рідного краю гостро боліла Лесі Українці. Тому проблема національного визволення, пошуку шляхів виходу з казематів полону – одна з провідних у художній спадщині письменниці. Своєю творчістю й громадською діяльністю поетеса поклала початок новій течії в українській суспільній думці – переходу від українофільства до українства. Можна без перебільшення сказати, що Леся Українка стояла на чолі нового покоління національної інтелігенції, української як за культурою, так і за ідеологією.

Ті, хто разом з нею почали зватися українцями, намагалися поставити на законні підвалини існування народу, і не лише як етнографічного утворення, а й нації – рівної між рівних.

Але ж значення творчості Лесі Українки незрівнянно ширше. В ідеологічних змаганнях своєї доби вона стала першопрохідцем фемінізму. Майже все XIX століття жінка – "покритка", "бурлачка", "повія" – квінтесенція горя, нещастя й немочі. І раптом "лісовою царівною", "бояринею", "одержимою духом" зійшла вона у кінці XIX – початку XX століття в Лесиній творчості. Звідси, значною мірою, й розпочався наш національний ренесанс.

Якщо кожна епоха породжує своїх співців, то Леся Українка, навпаки – витворила свою епоху в українській літературі.

Вона зуміла максимально згармонізувати свій талант, реалізуватися на високості світового духу й водночас очолити цілу когорту жінок-письменниць в Україні, до якої увійшли її сучасниці – О. Кобилянська, Л. Яновська, Дніпрова Чайка. Сьогодні започаткована нею українська жіноча літературна традиція віднайшла своє гідне продовження у творчості Ліни Костенко, а за нею й нового літературного грона – Ірини Жиленко, Оксани Пахльовської, Оксани Забужко та інших.

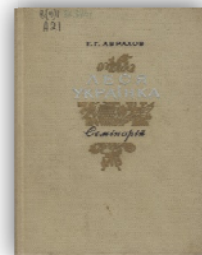
Творчий набуток Лесі Українки в усьому невичерпний і неосяжний. За сміливість думки й глибину поглядів, за громадянську мужність і суворе подвижництво Лесю Українку в різний час називали по-різному. То вона була Жанна д'Арк української поезії та дочка Прометея, то ніжна, блакитноока Леся і поетеса поступових ідей. Але вже пора озвучити її істинне ймення — геніальна дочка України! Своєю винятковістю і своєю звичайністю, своїм великим ім'ям "Леся Українка" вона нам, українцям, і досі торує дорогу до самих себе: до мови, до родини, до рідної землі, до України.

Календар знаменних і пам'ятних дат / уклад.: А. С. Боліла, О. І. Білик, К. М. Науменко та ін. ; Національна парламентська бібліотека України. — Київ : Книжкова палата України. — 130 с.

Українка Леся: життя і творчість у виданнях

Аврахов, Г. Г. Леся Українка : Семінарій / Г. Г. Аврахов. – Київ : Вища шк., 1971. – 303 с.

Анотація : Семінарій висвітлює тривалу історію дослідження творчості Лесі Українки - видатної поетеси кінця XIX - початку XX ст. Книга містить важливі матеріали до вивчення її життєвого і творчого шляху, а також тематику семінарських доповідей з докладною бібліографією. Розраховано її на керівників спеціальних семінарів з даної проблеми, студентів, аспірантів, викладачів вищої і середньої школи, а також усіх, хто любить і прагне вивчати творчість великої української письменниці.

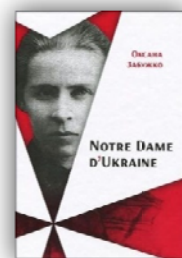

Жулинський, М. Г. Леся Українка у боротьбі проти духовного рабства. Про участь гуманітарних установ НАН України у підготовці та відзначенні 150-річчя від дня народження письменниці (стенограма доповідна засіданні Президії НАН України 4 листопада 2020) / М. Г. Жулинський // Вісник Національної академії наук України. – 2020. – № 11. – С. 29–32.

Забужко, О. С. Notre Dame d'Ukraine : Українка в конфлікті міфологій / О. С. Забужко. – Київ : Факт, 2007. – 640 с.

Анотація : Хто ми – Україна чи Малоросія? Європа чи Росія? Чи українська релігійність – це те саме, що візантійське православ'я? Чи й справді українці – «селянська нація»? Яку таємницю берегли «таємні товариства» малоросійських дворян XIX століття? Звідки в «Лісовій пісні» зашифрована легенда про Грааль? Що є демократія, а що – хамократія? У чому полягав модерний «український проект», і чи вдалося нам його реалізувати? Одна з найвідоміших книг Оксани Забужко, вперше видана 2007 року й відзначена багатьма престижними нагородами, пропонує читачеві вражаючу інтелектуальну подорож крізь віки, культури й конфесії в пошуках «України, яку ми втратили». Ключем до неї стає міф Лесі Українки – найгірше прочитаної і найдраматичніше недооціненої письменниці з пантеону наших національних класиків. Це не лише фундаментальна історико-культурна праця та вишукана філологічна екзегетика. Це ще й книга-попередження про наше сьогодення – про те, як жорстоко ми розплачуємося за втрату й забуття багатовікової лицарської культури.

Кармазіна, М. С. Леся Українка / М. С. Кармазіна. – Київ: Альтернативи, 2003. – 416 с.

Анотація : Книжка присвячена українській поетесі Лесі Українці. На основі документальних матеріалів висвітлюється непростий життєвий і творчий шлях Лесі Українки, суперечливий процес її становлення як української письменниці в умовах імперської дійсності. Книжка – це спроба відтворити гаму дешевих переживань, духовних та інтелектуальних шукань Лесі Українки, збагнути сутність складних життєвих колізій, в які потрапляли герої її творі.

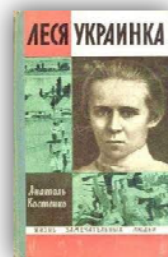
Костенко, А. І. Леся Українка : документальна повість / А. І. Костенко. – Київ : Молодь, 1971. – 446 с.

Анотація : Гортаючи сторінки документальної повісті, читач помандрує численними дорогами, що простілялися перед Лесею Українкою в усі кінці світу. Родинне життя, літературне, зустрічі з видатними письменниками й революційними діячами за кордоном і в Росії, дружба Лесі з Франком, Кобилянською, Старицьким, Мержинським, одруження з Квіткою, останні дні на Кавказі – все це представлено в книзі, ілюстровано мемуарними джерелами, що по-новому освітлюють окремі біографічні моменти з життя поетеси.

Костенко, А. І. Леся Українка : Худож.-докум. біографія / А. І. Костенко. – 2-е вид., доп. – Київ: Дніпро, 1985. – 393 с.

Анотація : Документально-художня книга Анатолія Костенка 'Леся Українка' на підставі великого мемуарного, епістолярного та архівного матеріалу розкриває чарівний образ поетеси, розповідає про багатостраждальну і славне життя великої дочки українського народу. З творчістю Лесі Українки пов'язані кращі традиції української літератури. Її пристрасна проповідь справедливості і людської гідності дозволяє з благоговінням назвати її поезію безсмертним скарбом і гордістю людства.

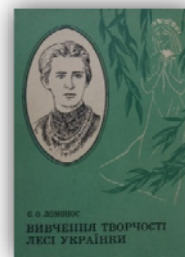
Леся Українка : публіцистика, листи, статті і дослідження / АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Дніпро, 1954. – 415 с.

Анотація : До збірника увійшли першопублікації публіцистичних статей і листів поетеси, а також дослідження її біографії та творчості (автори – А. Каспрук, О. Бабишкін, С. Шаховський та ін.).

Ломонос, Є. О. Вивчення творчості Лесі Українки : посіб. для вчителів / Є. О. Ломонос. – Київ : Рад. шк., 1987. – 208 с.

Анотація : У посібнику розроблена система уроків з вивчення життя і творчості української письменниці Лесі Українки. Автор пропонує кілька варіантів уроків з вивчення складних тем, дає методичні рекомендації щодо проведення позакласної роботи за творчістю поетеси.

Українка Леся : Життя і творчість у докум., фотографіях, ілюстраціях : альбом. – 2-ге вид., доп. – Київ : Рад. шк., 1986. – 287 с.

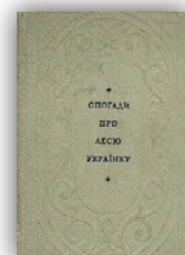
Анотація : В альбомі містяться документи, фотографії, ілюстрації, уривки з художніх і публіцистичних творів та листів видатної української поетеси Лесі Українки, висловлювання про її творчість відомих письменників і дослідників та інші матеріали, в яких розповідається про її життєвий і творчий подвиг. Багато документів, розміщених у книзі, свідчать про активну участь Л. Українки в громадсько-політичному житті, про її близькість до пролетарського революційного руху. Розповідається про зв'язки письменниці-інтернаціоналістки з представниками прогресивної літератури різних країн, про її внесок у скарбницю світової культури, про вшанування і увічнення пам'яті Л. Українки. Розрахований на вчителів-словесників, студентів-філологів, а також широкі кола шанувальників творчості Лесі Українки.

Рева, Л. Незбагненна велич. Леся Українка а дослідженнях і критиці /Л. Рева // Вісник книжкової палати. – 2007. – № 7. – С. 41–44.

Спогади про Лесю Українку / Упоряд. А.І. Костенко. – Вид. 2-ге. – Київ : Дніпро, 1971. – 483 с.

Анотація : У книзі спогадів про геніальну дочку українського народу Лесю Українку вміщено цікаві мемуарні матеріали про її життя і творчість, написані рідними і близькими поетеси (Оленою Пчілкою, Петром Косачем, Клименком Квіткою, Ольгою Косач-Кривинюк, Ольгою Кобилянською, Агатангелом Кримським), а також уривки з листування мемуарного характеру з видатними її сучасниками – Іваном Франком, Михайлом Павликом та ін.

Шиманська, І. Ф. Леся Українка про освіту та виховання / І. Ф. Шиманська. – Київ : Рад. шк., 1973. – 112 с.

Поезія. Драматичні твори

- ❖ **Українка, Л.** Буря весняна : Лірика / Л. Українка. – Київ : Молодь, 1965. – 203 с.
- ❖ **Українка, Л.** Вибране / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1966. – 718 с.
- ❖ **Українка, Л.** Вибране : поезії, поеми, драм. тв. / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1977. – 637 с.
- ❖ **Українка, Л.** Досвітні огні : Вірші, поеми / Л. Українка. – Київ : Веселка, 1971. – 202 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів: У 12-ти т. Т. 1 : Поезії / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1975. – 448 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 10 : Листи (1876-1897) / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1978. – 542 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 11 : Листи (1898-1902) / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1978. – 480 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 12 : Листи (1903-1913) / Л. Українка. – Київ: Наук. думка, 1979. – 696 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 3 : Драматичні твори (1896-1906) / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1976. – 399 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 4 : Драматичні твори (1907-1908) / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1976. – 349 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 5 : Драматичні твори (1909-1911) / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1976. – 334 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 6 : Драматичні твори (1911-1913). Переклади драм. творів / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1977. – 415 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 6 : Поеми. Поетичні переклади / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1975. – 367 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 7 : Прозові твори. Перекладна проза / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1976. – 567 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 8 : Літер.-критич. та публіцистич. статті / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1977. – 319 с.
- ❖ **Українка, Л.** Зібрання творів : У 12-ти т. Т. 9 : Записи нар. творчості. Пісні, записані з голосу Л.Українки / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1977. – 431 с.
- ❖ **Українка, Л.** Камінний господар : Драма / Л. Українка. – Київ : Худож. лит., 1965. – 110 с.

- ❖ **Українка, Л.** Надія : Вибр. поезії / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1971. – 159 с.
- ❖ **Українка, Л.** Твори : В 2-х т. Т. 1 : Поезії / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1970. – 326 с.
- ❖ **Українка, Л.** Твори : В 2-х т. Т. 2 : Поеми. Драматичні твори / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1970. – 335 с.
- ❖ **Українка, Л.** Твори : В 5-ти т. Т. 1 : Поетичні твори. Драматичні твори / Л. Українка. – Київ: Наук. думка, 1951. – 605 с.
- ❖ **Українка, Л.** Твори. Т. 6 : Драми / Л. Українка. – Київ: Книгоспілка, 1946. – 218 с.
- ❖ **Українка, Л.** Щастя : Оповідання / Л. Українка. – Львів : Каменяр, 1971. – 71 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Бояриня. Гетьман Іван Виговський : Драм. поема. Роман / Л. Українка, І. Нечуй-Левицький. – Київ : Наук. думка, 1997. – 336 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Вірші. Драматичні поеми / Л. Українка. – Харків : Фоліо, 2007. – 351 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Зоряне небо : Поезії / Л. Українка. – Львів : Каменяр, 1988. – 77 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Поезія. Драматичні твори / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 2001. – 384 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Твори : В 2-х т. Т. 1 : Поетичні твори. Драматичні твори / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1986. – 605 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Твори : В 2-х т. Т. 2 : Драматичні твори / Л. Українка. – Київ : Наук. думка, 1987. - 722 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Твори : В 4-х т. Т. 1 : Поетичні твори / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1981. - 541 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Твори : В 4-х т. Т. 2 : Драматичні твори / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1981. - 528 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Твори : В 4-х т. Т. 3 : Драматичні твори / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1982. – 432 с.
- ❖ **Українка, Леся.** Твори : В 4-х т. Т. 4 : Оповід., статті, листи / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1982. – 438 с.

Переклади

Українка, Леся. Переклади з Генріха Гейне / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 1981. – 415 с.

